

НОРМАТИВНІСТЬ МОВИ ЖУРНАЛІСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ МЕДИЧНИХ ТЕЛЕПРОГРАМ)

Заліська Ірина Ярославівна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови,
Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

Мас-медіа – це феномен, що є генератором інформації, матеріальне вираження якої проходить через мову. Саме тому засоби масової інформації виконують функцію каналу, який може породжувати нову чи заперечувати стару систему функціонування мови, а отже, диктувати межі культури українського слова.

Телепередачі у мас-медійному просторі репрезентують мову прямого та непрямого ефіру. Специфіка спілкування тележурналістів є сьогодні важливою науковою проблемою в галузі мовознавства й у сфері соціальних комунікацій.

Мета наукової розвідки – репрезентувати модель аналізу нормативності мови журналістів. Джерельною базою роботи послужили телепрограми медичної тематики, як-от: «Медекспертиза» («5 канал»), «Я соромлюсь свого тіла» (телеканал «СТБ»), «120/80» («24 канал»), «Медексперт» (телеканал «Прямий»). Такі передачі транслюються у записі, тобто у непрямому ефірі.

Для об'єктивної оцінки рівня дотримання літературних норм пропонуємо брати однаковий часовий проміжок кожної телепрограми. Тривалість мовного зрізу може становити 10 хвилин. Варто зазначити, що окремі передачі транслюють в ефірі менше вказаного часу, трапляються також технічні негаразди чи звучить реклама, що перериває єдину протяжність програми. У таких випадках фрагменти досліджуваних записів варто сумувати і для аналізу брати лише спілкування україномовних комунікантів.

Крім того, для моніторингу якості мови журналіста варто підраховувати показник середньої частотності порушень. Це – середня кількість різнотипних помилок у прямому ефірі за 1 хвилину трансляції. Цей показник відображає якість мовної діяльності усіх учасників комунікації. Наприклад, у передачі протягом

10 хвилин було допущено 2 помилки. Для того, щоб визначити показник середньої частотності порушень, 2 помилки ділимо на 10 хвилин ($2 \text{ помилки} \div 10 \text{ хвилин} = 0,2$). Таким чином, було встановлено показник середньої частотності порушень.

Зауважимо, що медичні теми стають об'єктом обговорення інших телепрограм, ток-шоу, але найчастіше новин. Зважаючи на це, прямий телеефір також стає репрезентатором професійної медичної комунікації.

Нормативність мови журналістів у непрямому та прямому ефірах буде відрізнятися, адже для мови прямого ефіру передусім характерні універсальні риси усного різновиду літературної мови, зокрема спонтанність, невідготовленість, довільність, невимушеність. Прямий ефір – це така частина телепродукції, яка транслюється симультанно, тобто сигнал передається з телестудії одразу на приймач або екран глядачам. Проте інколи важко диференціювати прямий і непрямий ефір.

Для прямого телеефіру характерні:

- позначки-вказівники на екрані, як-от: «пряма мова», «жива мова», «пряме включення», «on-line», «live», «прямий зв'язок», «прямий ефір» та ін.;
- двостороння комунікація у прямому ефірі: глядача (додзвонювача) до журналіста і журналіста до глядача;
- наявність прямих включень із місця подій.

У непрямому ефірі мас-медійник має змогу виправити помилки, перезаписати фрагменти відео, заздалегідь підготувати сюжети програм, змінити їх під час монтажу.

Для непрямого телеефіру характерна:

- 1) робота у студії, без прямих включень із місця подій;
- 2) відсутність позначок на екрані, як-от: «пряма мова», «жива мова», «пряме включення», «on-line», «live», «прямий зв'язок», «прямий ефір» та ін.;
- 3) відсутність прямого спілкування глядача (наприклад, за допомогою телефонного зв'язку) із журналістом.

Зважаючи на вищезазначені характеристики констатуємо, що мова журналіста у непрямому ефірі більш нормативна і менш спонтанна, оскільки телевізійники здебільшого мають заздалегідь

підготовлений текст, окремі фрагменти, питання. На ретельно підготований текст журналіста в таких програмах може вплинути співрозмовник, який говорить довільно, відповідаючи на запитання, висловлюючи думки стосовно виокремленої проблеми. Специфіка роботи журналістів у прямому ефірі є більш складна і спонтанна, проте ведучі повинні дотримуватися мовних еталонів, адже мовна культура журналіста великою мірою впливає на формування мовних смаків численної слухацької аудиторії.